

Transsooline keha Indoneesia ööelus: *waria*'de seksitöö, nauding ja enesekinnituslik kogemus

Terje Toomistu

Ühel pühapäeval pärastlõunal kohtuvad umbes 30 seksitöötajast *waria*'t, kes tavatsevad oma öid veeta Surabaya linna vanal Hiina kalmistul. Nad istuvad tihedalt väikeses kontoriruumis, juteldes, naeru lagistades, üksteise juukseid sõrmitsedes, kohvi juues ja hiliseks hommikueineks nuudleid süües. Kogukonnajuht Gita¹ kuulutab välja koosoleku eesmärgi, milleks on kogukonna kahe juhtiva põhimõtte selgitamine: alati kondoomi kasutada ja seksi eest raha küsida. „See ei ole koht, kus kohtuda oma poiss-sõpradega. Kembang Kuning [*waria*'de seksitöö toimumispaik Hiina kalmistul] on mõeldud vaid seksi müümiseks,“ sõnab Gita.

Kui esimese põhimõtte eesmärk on ilmselge, tundub teine mulle esialgu üllatav. Miks ei peaks seksitöö eest raha küsima? Välitööde edenedes mõistan aga, et just see põhimõte teeb Kembang Kuningis toimuva seksitöö võrreldes Indoneesia *waria*'de enamiku öiste kogunemiskohtadega erakordseks. Kuigi seksitöö on paljude *waria*'de jaoks ainus sissetulek, on valdaval osal neist päevatöö ja nad ei käi iga öö väljas. Nimelt põhinevad seksuaalsuhted *waria*'de öistes kogunemiskohtades tihti vastastikusel külgetõmbel. Seega juhib Gita avaldus tähelepanu märkimisväärsele pingele *waria*'de seksitöös: selles kohtuvad nii raha kui ka nauding ja armastuse sfäärid.

1 Artiklis nimetatud *waria*'dele viitan pseudonüümidega.

Waria'd on anatoomiliselt mehed, kes tüüpiliselt viitavad oma sooidentiteedile kui *waria*². End kirjeldades teevad nad selge eristuse oma meessoost keha ja sisemise enesetunnetuse vahel, viidates sageli, et neil on naise hing. Nende sooidentiteedi aluseks olev hing (*jiwa*) kätkeb endas mõttemaailma, tundeid ja käitumist, aga ka iha heteroseksuaalseks peetavate meeste vastu. Enamik *waria*'dest ütleb, et tundsid end teistest erinevana juba väga noorena. Sageli meenutatakse, kuidas nad mängisid pigem koos tüdrukute ja nukkudega ning tundsid end poiste ees ujedana. Mõned neist seostavad end transsubjektidega Indoneesia ajaloost, nagu Ida-Jaava traditsioonilise teatri *ludruk* näitlejad või Lõuna-Sulawesi bugide kultuuri transsoolised subjektid (vt Davies 2010). Teised määratlevad ennast rahvusvahelise transsoolisuse kategooriate järgi (vt Hegarty 2017b). *Waria*'de identiteeti on seostatud naiseliku ehtimise (*dandan*) ja käitumisega ning romantilise või seksuaalse ihaga normsooliste heteroseksuaalsete meeste vastu (Oetomo 2000; Boellstorff 2004; 2007).

Oma eluilmast (Schutz ja Luckmann 1973) kõneldes kasutavad *waria*'d sageli ruumilist väljendit „*waria*'de maailm“ (*dunia waria*). Analüütilise mõistena võimaldab termin mõtestada *waria*'de kategooria sotsiaalset produktiivsust ning sellega seotud kohtade ja tegevuste agentsust toetavat kvaliteeti. *Dunia waria* on kui *waria*'de sotsiaalne ja kujuteldav maailm, mis hõlmab endas kõike *waria*'de elu puudutavat: moodi, slängi, meiki, kogukondlikke traditsioone ja teisi iseloomulikke väljendusviise, aga ka toimetulekustrateegiaid. Ruumilises plaanis avaldub *dunia waria* ennekõike ilusalongides, kus paljud *waria*'d töötavad, ning teatud paikades linnaruumis, kuhu kogunetakse öösiti ja kus pakutakse ka seksuaalteenuseid.

Seksitöötajatest *waria*'de suurt hulka selgitatakse tavaliselt majanduslike põhjustega tulenevalt piiratud töövõimalustest (nt Ariyanto, Radjab ja Sundari 2007). Ent nende kohalolu linnaruumi teatud paikades, mida tuntakse *waria*'de seksitöö poolest, ei ole alati seotud tööga. Yogyakarta ja teistes Indoneesia linnades viitavad *waria*'d oma öistele tegevustele termini *pekerja sex komersial* (kaubanduslik seksitöö) asemel pigem väljenditega *keluar malam* (öhtul välja minema), *mejeng* (end näitama, aega veetma) või *kumpul* (kokku saama), mis toonitavad ööelu sotsiaalset kvaliteeti. Just öistes kogunemiskohtades kompavad paljud noored *waria*'d oma identiteeti ja avastavad enda jaoks võimalikke sotsiaalseid kehastusi. Seetõttu on ööelul *waria*'de eluilmas oluline, sageli subjektsust kujundav roll.

² Viimastel aastatel on mõnedes ringkondades kasutusel ka *transpuan*, mida võib tõlkida transnaisena.

Siinses artiklis pakun välja käsitluse *waria*'de seksitööst, laiendades selle struktuurset tõlgendust sooidentiteedi mittetunnustamise ja piiratud töövõimaluste otsese tagajärjena. Kaasan afektiivse ja intersubjektiivse lähenemise, mis võimaldab avada *waria*'de ööelutavades peituvaid agentsuse vorme. Väidan, et *waria*'de seksitööd käsitledes tuleb tähelepanu pöörata ka öise kogunemise mittemajanduslikele motiividele, mis võimaldavad transsoolistele subjektidele olulist enesekinnituslikku kogemust – võimalust tunda end naisena ning olla ka teiste silmis sellisena aktsepteeritud ja hinnatud. *Jiwa* ehk hing, *waria*'de naiseliku enesetunnetuse alus, on olemuselt seotud *waria*'de külgetõmbega meeste vastu. Ent sotsiaalse tõrjutuse tõttu saavad suhted *waria*'de ja meeste vahel areneda sageli vaid tänavaööelu kontekstis. Lisaks seksuaalsuhetele meestega hõlmavad ööelus kogetavad kehalised naudingud ka suhteid lähedalasuvate (teised *waria*'d ja mehed) ja kaugemate (struktureerivad ideaalid) teistega, toetades samuti *waria*'de subjektiivset sootunnetust ning rahuldades seejuures nende vajadust sotsiokultuurilise toetuse, kuuluvustunde, naudingut ja armastuse järele. Tõstes esile *waria*'de tänavaööelu selliseid agentsust toetavaid aspekte, juhib artiklis käsitletu tähelepanu *waria*'de seksitööd ja öist sotsiaalset elu survevõimudele ja moraliseerivatele nähtustele kui Indoneesia soo- ja seksuaalvähemuste vastu suunatud süsteemsele vägivallale.

Foto 1.
***Waria* varjumas**
munitsipaalpolitsei
kartuses Surabaya
linna *waria*'de öises
kogunemiskohas vanal
Hiina kalmistul. Foto:
Terje Toomistu, 2011

Aastatel 2010–2012 aset leidnud kahe intensiivse välitööetapi ajal ning mõne kuni 2018. aastani toimunud lühema külastuse vältel veetsin Indoneesias kokku 17 kuud. Lisaks osalusvaatlusele ja mitteametlikule suhtlusele ilusalongides, kultuuriüritustel ja ööelupaikades tegin Yogyakarta, Surabaya, Jayapura ja Sorongi linnas 42 poolstruktureeritud biograafilist intervjuud eri vanuses *waria*'dega. Harilikult külastasin *waria*'sid nende kodus või salongis, et saaksime rääkida privaatsetl. Kõik intervjuud peale kolme ingliskeelse on indoneesia keeles ja tegin nendest ka helisalvestused.

Järgnevalt annan ülevaate *waria*'de subjektipositsiooni ajaloolisest kujunemisest. Seejärel selgitan *dunia waria* avaldumist sotsiaalse tõrjutuse tingimustes, mis võimaldab selgitada ka *waria*'de seksitöö laialdast levikut. Seejärel analüüsin afektiivsest ja intersubjektiiivsest vaatepunktist lähtuvalt *waria*'de ööelus väljenduvaid agentsuse vorme.

***Waria* subjektipositsiooni kujunemine**

Sootransgressiivsusel on Indoneesias nagu ka mujal Kagu-Aasias pikk ajalugu. Selliste subjektipositsioonide olemasolu saab selgitada kosmoloogiate kaudu, kus maskuliinne ja feminiinne soobinaarsus oli paljudel juhtudel ületatav ning transsooline käitumine sageli seotud šamanistliku või riitusliku tegevusega (Johnson 1997: 12; Blackwood 2005: 849; Peletz 2006: 310). Kagu-Aasia kultuuride kosmoloogiates peetakse sugu pigem universumile omaseks nähtuseks, mis energeetiliselt jaguneb feminiinseks ja maskuliinseks – mõtteviis, mis lõi tingimused selleks, et naistel oli ühiskonnas kanda oluline roll ning tekkida said transsoolised preestrid või šamaanid, nagu näiteks *bissu*'d Lõuna-Sulawesi bugide kultuuris (Davies 2010). Koloniaalajastu mõju soobinaarsuse jäigastumisele (Blackwood 2005: 864), riigi muutuv roll ning islami ja kristluse mõju suurenemine on ajendanud nende tegevuste kadumist ja viinud sootransgressiivsed ilmingud ilmalikesse sfääridesse, milles kesksel kohal on urbanistlik ööelu.

Waria'de subjektipositsiooni eelkäijad umbes 19. sajandi keskpaigast on olnud seotud linna madalama klassi ööelu ja erootilise kapitaliga. Lisaks hoogsale linnastumisele toimus siis ka oluline muutus ühiskonna suhtumises seksi. Massiliselt meessoost tööjõudu kaasavate suurte ehitusprojektide, kaevanduste ja istanduste loomisega hakati seksitöös nägema „paratamatut pahet“ (Manderson 1997: 377). Nende muutuste taustal ilmusid linnadesse naiseriideid kandvad mehed, keda võib pidada *waria*'de subjektipositsiooni eelkäijateks. Nad olid ära lõigatud traditsioonilistest sugulussidemetest ning tegelesid tihti väikekaubanduse, meelelahutuse ja seksitööga (Drucker 1996). Siis tunti neid valdavalt *banci*, Jaava saarel ka *wandu* nimetuse all.

Tänapäeva *waria* subjektipositsioon kujunes suuresti president Suharto „uue korra“ (*New Order*) ajal paralleelselt „täiusliku naise“ ja „täieliku mehe“ avaliku kuvandi tekkega (Hegarty 2017a). Alates 1970. aastatest töötasid nad tavaliselt juuksurisalongides (Boellstorff 2007: 87) ning muutusid ühiskonnas nähtavaks, kogunedes linnaruumi tekkinud vaba aja veetmise kohtadesse. Hegarty väitel (2017a: 52–56) sillutas *waria*'de teed suurema sotsiaalse aktsepteerimise

poole lääneriikide teaduse ja meditsiini areng, mis võimaldas eristada bioloogilist ja psühholoogilist sugu. *Waria*'de puhul kujutas viimane endast naise sisemist hinge (*jiwa perempuan*), mida mõisteti püsivana ja mis seetõttu vajab aktsepteerimist. „Uue korra“ aegseid *waria*'sid eristas eelkäijatest veel enda glamuurne ehtimine (*dandan*), mis hõlmab põhjalikku meiki ja hoolitsetud soengut. Sel perioodil võeti kasutusele ka termin *waria*. Tuletatud indoneesiakeelsetest sõnadest *wanita* (naine) ja *pria* (mees), on see kasutusel aastast 1978, mil president Suharto selle ajalehes Kompas välja kuulutas (Boellstorff 2007: 224; Hegarty 2017a: 11).

Pärast Indoneesia 1998. aasta demokraatlikku pööret on soo- ja seksuaalvähemused sattunud islamistlike rühmituste rünnakute ohvriks (vt Wariazone 2011; Robinson 2015; Davies 2016), mille eesmärk on seada küsimuse alla nende identiteedi ja tegevuse moraalsus. Üha enam kontrollib *waria*'de öiseid töö- ja kogunemispaidu munitsipaalpolitsei. Surve nii politsei kui islamistlike rühmituste poolt ilmestab seksuaalsuse politiseerimist ja vaga subjektsuse propageerimist Indoneesias (Toomistu 2020). Ent vaatamata domineerivatele diskursustele, mis marginaliseerivad reproduktiivsest sotsiaalsest rollist väljapoole jäävaid tegevusi, moodustavad *waria*'d jätkuvalt tänapäevase Indoneesia ühiskonna silmapaistva osa.

Seksitöö *waria*'de maailmas

Oma subjektipositsiooni avades meenutavad *waria*'d sageli aega, mil nad end „*waria*'de maailmast“ leidsid või sinna sisenesid (*masuk*). *Waria*'de tajutud sotsiaalsel ja imaginaarsel maailmal *dunia waria*'l on oma suhtluskoodid (näiteks släng, lõõpimine, mäng, romantilised kujutelmad), pidulikud sündmused (näiteks sünnipäevade tähistamine, iludusvõistlused), harjumused (näiteks tööpäevad salongides, ööd tänavatel, *dandan* ehk enese ehtimine, kogukonna koosolekud), eetika ja kohad. Indoneesia linnamaastikul avaldub *dunia waria* peamiselt ilusalongides ja öises linnaruumis sellistes kohtades (Toomistu 2019a), mida tuntakse *waria*'de seksitöö paikadena. Vaatamata mitmesugustele ohtudele nagu vihakuriteod, munitsipaalpolitsei surve ja suguhaigustesse nakatumine koguneb nendes paikades igal ööl hulk *waria*'sid.

Evelyn Blackwood on Foucault' käsitluse kohta võimu produktiivsusest märkinud, et mittenormatiivseid subjektipositsioone kujundavad samad protsessid, mis loovad normatiivseid subjektipositsioone, ent teatud piirangute ja tingimustega (Blackwood 2010: 24). Ka *waria*'de marginaalne sotsiaalne positsioon Indoneesias on vormunud võimu produktiivsel pingeväljal. Normi – aga ka

mittenormatiivseid subjekte – taastootev jõud manifesteerub iga kord, kui noor *waria* kihutatakse pere juurest minema, jäetakse ilma ligipääsust haridusele, talle ei võimaldata teatud töökohti, teda ei sallita avalikus ruumis või teda koheldakse alandavalt ja vägivaldselt. Kuna perekonnad keelduvad sotsiaalse stigmatiseerituse ja religioosse moraaltunnetuse tõttu sageli oma last *waria*’na aktsepteerimast, lahkuvad paljud teismelised *waria*’d kodust eesmärgiga leida tuge ja tunnustust mujalt. Harilikult reisivad nad suurematesse linnadesse, kus leiavad toetust vanematelt *waria*’delt või *waria*’de kogukondadest, „langedes“ (Blackwood 2010) seega *dunia waria*’sse – „*waria*’de maailma“. *Dunia waria*’st saab nii tema vahetu tugisüsteem kui ka peamine pidepunkt eluviisi ja sooperformatiivsete väljenduste kujunemisel: keegi palkab ta oma salongi tööle, teine tutvustab kohalikku ööelu. Teiste *waria*’de näitel pakub suurlinnas ellujäämiseks hädavajalikku sissetulekut aga seksitöö tänaval. Nii satuvad suurematesse linnadesse sõitnud noored *waria*’d sageli seksitöö nõiaringi, mille taustal on keeruline leida alternatiivseid elatusallikaid, aga ka sotsiaalse kuuluvuse viise. *Dunia waria* avaldub niisiis teatud raamides ja tingimustel, mis selgitab ka *waria*’de seksitöö poliitilisi ja majanduslikke ajendeid.

Oma välitööde põhjal võin väita, et suurem osa *waria*’dest seksib oma elu jooksul lühema või pikema perioodi vältel raha eest. Enamik *waria*’dest seksitöötajaid on vanuses 18–40. Sageli peavad noored *waria*’d tasustatud seksitööd hõlmavat ööelu *dunia waria* oluliseks osaks – see on justkui midagi, mis käib *waria*’ks olemise juurde. Noor Paapua *waria* meenutab, kuidas ta raha teenib ja kulutab:

Raha, mille saan waria’ks olemise eest (jadi waria) [viitab seksitööle], kulutan enda peale, aga poes teenitud raha saadan vanematele ning maksan sellega oma kooli ja kos’i [üürituba] eest. (Dewi, s 1989, VM 2012, Sorong)

Kuigi seksitöö on Indoneesias ebaseaduslik, on see teatud määral tolereeritud (Safika, Levy ja Johnson 2013). Suuremates linnades paiknevad kindlad linnajaod (*lokalisasi*), kuhu on normsooliste naiste seksitöö koondunud. Seksitöötajad mõistetakse aga moraalselt hukka (Wolffers 1999). Erinevalt teatud linnaosadesse organiseerunud naiste seksitööst toimub *waria*’de seksitöö tavaliselt vabakutselises vormis ja klientidega kohtutakse teatud paikades avalikus linnaruumis.

Kuigi *waria*’de sissetulek küll sõltub seksitööst, on neil valdavalt ka päevatöö ja nad tegelevad seksitööga vaid paar korda nädalas või vähem. Sellegipoolest asetab tänaval toimuv seksitöö *waria*’d haavatavasse olukorda. 2015. aastal tuvastati *waria*’de HIVi nakatumise määraks 24,8% (Indoneesia IBBS 2015)

ja hoolimata ohtudest jätkavad paljud *waria*'d seksitööd ka pärast viirusesse nakatumist. Sellele vaatamata peavad paljud Jaava *waria*'d munitsipaalpolitsei haaranguid isegi murettekitavamaks kui riski nakatuda suguhaigusesse. Indoneesia munitsipaalpolitsei (*Satuan Polisi Pamong Praja*) ei järgi tingimata riiklikke seadusi, vaid eelistab kohalikke seadusi või koguni šariaati (islami seaduste kogu). Tavaliselt süüdistatakse öistel tänavatel kogunevaid *waria*'sid avaliku korra rikkumises ja tuuakse ettekäändeks ID-kaartide puudumist, millel võib olla mitmesuguseid põhjuseid. Selline tegevus rõhutab Indoneesias valitsevat *waria*'de seksuaalse identiteedi ja mitteheteronormatiivse seksi üle teostatava järelevalve pingelist konteksti, näitlikustades alternatiivse sooidentiteediga isikute vastu suunatud süsteemset vägivalda.

Ulatuslikud akadeemilised ja aktivistlikud diskussioonid seoses seksitööd puudutavate tervise, ohutuse ja õigusküsimustega põhinevad sageli ohvristamise ja agentsuse rõhumise ning võimestamise binaarsusel. Üha suurem hulk kirjandust seksitöö teemal on aga ohvristamise paradigmat kritiseerinud (Jayasree 2004; Beloso 2012). Valikuvõimaluse ja ärakasutamise vastuolul põhinevasse arutellu kaasatakse viimasel ajal käsitlusi seksitöös esinevast agentsuse ja survestamise vastasmõjust (Madhok jt 2013: 259) – lähenemine, millesse panustab ka käesolev artikkel. Väga vähe on materjali transsooliste seksitöötajate endi läbielatud kogemuste kohta. Intiimsuse antropoloogilised käsitlused on näidanud, kuidas intiimsus on seotud laiemate poliitilis-majanduslike protsessidega (Constable 2009) ning iseäranis tihedalt sotsiaalse ja majandusliku ebavõrdsusega (Padilla jt 2008: xii). Selles valguses pöörab siinns artikkel tähelepanu nii laiematele struktuursetele tingimustele kui ka armastuse, intiimsuse ja soo tähendusele *waria*'de endi jaoks. Sotsiaalmajanduslikud protsessid struktureerivad *waria*'de elu kõige intiimsemaid osi, aga ka seda, kuidas reaktsioonina sellistele rõhumisstruktuuridele otsivad *waria*'d tänavaoõelus teistega loodud afektiivsete suhete kaudu naudingut, kuuluvustunnet ja enesekinnitust. Pere juurest või kodukülalt lahkunud noortele *waria*'dele pakub tänavaoõelu kuuluvustunnet ja sellega kaasnev seks võib tagada hädavajaliku sissetuleku. Öised kogunemised pakuvad aga ka võimalust ennast naisena väljendada ja olla sellisena tunnustatud.

Tänavaoõelu kui enesekinnituslik kogemus

Minu 2011. aasta lõpus toimunud välitööde ajal tihendas Yogyakarta munitsipaalpolitsei öiseid haaranguid seksitöö piirkondades. Linna

südames Indoneesia panga hoone ees öid veetvatele *waria*'dele tähendab see, et nende õhtu ei alga enam varem kui umbes kahe paiku öösel, mil haarangute risk on madalam. Paari väikest *angkringan*'i (toidukiosk), maa-alust avalikku tualetti ja parklat ümbritsev ala on üks viiest Yogyakarta tänavaoöelu asukohast, kus paljud *waria*'d tavatsevad koguneda. Nad seisavad tee ääres ja lehvitavad mööduvatele autojuhtidele või vestlevad meestega, kes mootorratastel peatuvad. Mõned kogunevad *angkringan*'i juures, joovad jääteed ja vahetavad uudiseid, imetlevad üksteise sageli väljakutsuvat riietust või lõõbivad omavahel selliste märkustega nagu „Sina oled *ladyboy*, aga mina olen *lady*!“ Keegi veidi napsisem kõnnib kondoomiga mängides kujuteldaval moelaval, mispeale teised rõkkavad naerda.

Angkringan'i lähedale kogunenud *waria*'sid ümbritseb ka hulk noormehi. Nad toetuvad oma mootorratastele ja flirdivad aegajalt *waria*'dega. „*Dua pulu – aku buat kamu!*“ ütleb Cece (s 1989, VM 2011, Yogyakarta) mänguliselt Davidile (umbes 25 a vana), mida võiks tõlkida: „20 000 ruupia eest võtan sul suhu!“ Ta itsitab, võtab jalast oma kinga ja ähvardab meest demonstratiivselt kõrge kontsaga lüüa, muutes seeläbi nendevahelise flirtiva pinge ilmselgeks. Minu välitööde toimumise ajal oli selles paigas tavapärane küsida oraalseksi eest 30 000 ruupiat (u 2 eurot) ja anaalseksi eest 100 000 ruupiat (u 7 eurot), kuid *waria*'d teavad, et toidukioski ümber kõõluvatel noortel meestel pole raha, ja seetõttu pole nad ka ööelu peamised sihtmärgid. Aga see ju ei välista nendega lõbutsemist.

Foto 2.
Waria'de öine kogunemiskoht Yogyakarta.
 Foto: Terje Toomistu, 2011

Waria'd tegelevad seksitööga sageli tööpoolest majanduslikel põhjustel, mis on kaudselt seotud perekonna toetuse puudumisega. Just seetõttu lähevad paljud *waria*'d suurtesse linnadesse õnne otsima, jäädes samal ajal ilma erialasest väljaõppest. Ometi pole raha kaugeltki seksitöö paikades kogunemise ainus motivaator. *Waria*'d kirjeldavad ööelu sageli kui olulist sotsiaalse suhtluse ja eneseesitluse väljundit. Just nendes paikades saab avalduda teatud tüüpi sooperformatiivsus,

mis sageli väljendub markantses jumestuses, seksikates rõivastes, žestides, kehahoiakus ja suhtluses. Kuna nendes paikades kogunevad ka mehed, kellele *waria*'d huvi pakuvad, loob see *waria*'dele võimaluse tunda end ihaldusväärseks. Kui *waria* kohtabki atraktiivset meest, võib ta otsustada temaga seksida, mille eest mees ka maksab.

See on meelelahutus! Lähen Kembang Kuningi sõpradega kohtuma ja juttu ajama ning võib juhtuda, et kohtan seal kena (cakep) noormeest (brondong), kellega tekib klapp (cocok) ja me hakkame kallistama ja suudlema ... [naerab] (Fany, s 1982, VM 2011, Surabaya)

Antropoloogilised uuringud on andnud olulise panuse sooküsimuse meditsiinilis-bioloogilise essentsialismi kriitikasse. See kehtib eriti alates 20. sajandi teisest poolest, kui antropoloogia aitas asendada hegemooniliste meditsiiniliste ja psühhiaatriliste diskursuste loodud patoloogiatel põhinevad mudelid raamistikega, mis võimaldasid väärtustada inimkonna mitmekülgset kultuuripraktikat (Rubin 2002: 17). Praeguseks on olemas hulk tänapäevaseid etnograafilisi tekste soo ja seksuaalsuse kohta mitmesuguses läänevälises kontekstis (nt Johnson 1997; Kulick 1998; Boellstorff 2007; Blackwood 2010; Davies 2010; Ochoa 2014). David Valentine'i (2007: 155) sõnul jaguneb transsoolise käitumise uurimine kahe raamistiku vahel: homoseksuaalsus ja sooline varieeruvus / transsoolisus. Säärane jagunemine on põhjastanud epistemoloogilise debati küsimuse üle, kas neid subjekte saab kõige paremini mõtestada soo või seksuaalsuse kaudu. Kuid raamistike jagunemise aluseks olev eeldus, et seksuaalsust *kogetakse* soost eraldiseisvana (Valentine 2007: 155; originaali rõhutus), on iseenesest problemaatiline. Soo ja seksuaalsuse tõlgendamine eraldiseisvate kategooriatena võib küll olla analüütiliselt kasulik, kuid see ei pruugi vastata inimeste tegelikule kogemusele. Tom Boellstorffi (2004: 168) eeskuju järgides väidan, et *waria*'de subjektipositsiooni keskne, kui mitte olemuslik tunnus on iha normsooliste meeste vastu. Niisiis kätkeb *waria*'de sooline enesemääratlus endas ka seksuaalsust.

Oma lähenemisviisis subjektsusele kasutan tunnetusliku soo (*felt sense of gender*, Salamon 2010: 14) mõistet, mis aitab avada soo subjektiivset kogemist. *Waria*'de keskne tunnetus, et neil on mehe kehas naise hing, ajendab neid oma keha muutma kas ajutiselt (meik, puusa- ja rinnapadjandid) või püsivalt (rinnaimplantaadid, hormoonravi või ilusüstid), et nende peegelpilt vastaks soo sisemisele tunnetusele. Kuidas aga sooline väljendus eri kontekstis avaldub, määrab sooperformatiivsuse (Butler 1993) diskursiivne kontekst. Fenomenoloogilisest vaatenurgast on keha koht, kust algab meie

suhe välise maailmaga – kogemus, mis põhineb intersubjektiivsusel (Desjarlais ja Throop 2011: 89). Sellest lähtuvalt käsitlen ka sooperformatiivsuse (Butler 1993) avamisel eelkõige intersubjektiivset lähenemisviisi subjektsusele (nt Moore 1994; Desjarlais ja Throop 2011). Nimelt saavad *waria*'de tajutavat keha ja hinge lahknevust vähendada lähedalasuvad teised, kes keha ja selle performatiivsust tunnustavad – sellisel kujul, nagu see parajasti avaldub. *Waria*'de tänavaööelu kontekstis on nendeks teised *waria*'d ja mehed, kes *waria*'dega sotsiaalselt ja intiimselt läbi käivad – kes *waria*'sid tunnustavad, imetlevad ja ihaldavad.

Transsooliste inimeste keha ja seksuaalsust käsitledes – see on sageli seotud elu jooksul kogetud häbitunde, ebakindluse ja isikliku haavatavusega – on ülioluline tunnistada sensorsete kogemuste ja teiste inimestega loodud meeldivate afektiivsete suhete väärtust. Ent selliste kogemuste ja suhetega puutuvad paljud *waria*'d kokku vaid ööelus. Olles tugevas kontrastis igapäevaelu raskustega, pakuvad taolised kogemused rõõmu ja tuge:

*See on lihtsalt fun [kasutab ingliskeelset mõistet]. Ma ei ole tänaval iga päev, vaid umbes korra nädalas, kui tunnen end rusutuna. Umbes nii, nagu sa mind eile nägid. Tundsin, et olen madalseisus (pusing) ja halvas tujus ning tahtsin tunda naudingut (kesenangan). Sest ärme ole silmakirjalikud, ka *waria*'d tahavad poistelt (cowok) naudingut saada. (Angela, s 1990, VM 2011, Yogyakarta)*

Intiimsed ja meelelised hetked ei paku *waria*'dele vaid seksuaalset naudingut, vaid kinnitavad ka nende endi ihaldusväärset seksuaalset subjektidena. Kuna *waria*'d kasvavad üles tundega, et nende anatoomia ja enesetunnetus (*felt sense*, Salamon 2010: 14) ei ole omavahel kooskõlas, on keha sageli pingesallikaks. *Waria*'dest huvitatud meeste kohalolu ööelu paikades võimaldab *waria*'del tunda end oma kehas atraktiivse ja ihaldusväärse. Olgugi et seksitöö on paljudele *waria*'dele elatusallikaks, ei ole meeste ja *waria*'de vahelise flirtiva suhtluse eesmärk vaid tasustatud teenuse osutamine. Sageli on just *waria*'d need, kes otsustavad, kellega seksida ja kui palju raha küsida. Olenevalt vastastikusest külgetõmbest ja konkreetse *waria* rahalisest vajadusest esineb võrdlemisi suur vabadus valida, kui palju ja kas üldse raha küsida. Seega pakub seksuaalne mäng meestega olulist enesekinnituslikku kogemust – võimalust tunda end naisena ning olla selliselt aktsepteeritud, hinnatud ja ihaldatud.

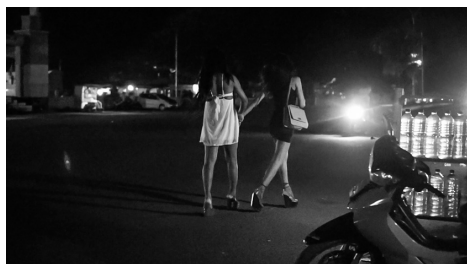
Tänavaööelu sotsiaalset tähtsust võimendab *waria*'de marginaliseeritud positsioon ühiskonnas. Nimelt on päevasel ajal nende eneseväljenduse võimalused sageli piiratud. Mõni *waria* ei kann

kunagi oma perekonna ees feminiinset riidetust, mõnel on päevatöö, kus ta on sunnitud esitlema end mehena, ja mõni eelistabki näidata end ainult öösiti. Pealegi pole väljakutsuvalt ihu paljastavad rõivad, mis võivad noortele *waria*'dele pakkuda nauditavat võimalust avastada oma feminiinsust, islamist kantud moraalinormide taustal avalikus ruumis päevasel ajal reeglina aktsepteeritud.

Noortele *waria*'dele, kes „*dunia waria*'sse sisenevad“ ja oma subjektipositsiooni alles mõtestavad, pakub tänavaoöelu aga olulist sotsiaalkultuurilist tuge, ühtekuuluvustunnet ja nauditavalt mängulist keskkonda, milles kombata ka struktureerivaid sooideaale ja globaalse kapitalismi afektiivseid lubadusi. Nende sooline esitus kujuneb dialoogis kujutlustega erinevatest kaugematest teistest, kes toimivad struktureeriva ideaalina. Nii näiteks võib nende seas kuulda afektiivselt laetud väiteid nagu „Ma olen *lady*“ või „See on *Planet Bangkok*“ – nimelt kujutlevad *waria*'d just Taid ihaldusväärse keskkonnana transsooliste inimeste jaoks. 18-aastaselt perekonna juurest Balile sõitnud Amalia leidis küll põhitöö apteegis, kuid just ööelust sai ta tuge iseendaks kujunemise teekonnal:

See oli aeg, mil hakkasin end tundma õppima ja mõistsin, et maailm ei olegi nii hirmutav, kui tundus enne. Tuli välja, et maailm on ka ilus, kuna kohtusin nii paljude eri suguharudest (suku) pärit inimestega, kes olid täpselt nagu mina. Tundsin, et minu maailm ei olegi enam nii vaikne, vaid sellest sai põnev ja õnnelik paik. (Amalia, s 1983, VM 2012, Jayapura)

Foto 3.
Waria'd öises
Sorongi linnas
Lääne-Paapuas.
Stoppkaader
filmitud
materjalist
(Toomistu
2015)

Niisiis pakuvad seksitöö paigad *waria*'dele interaktiivset ruumi, milles end soovitud viisil väljendada ja kus neid ka sellistena hinnatakse. Tänavaoöelu pinna varjus loodavad paljud *waria*'d leida kedagi, kes neisse armuks, et tasustatud seksitööna alanud suhe areneks edasi kestvaks armusuhteks. Paljud *waria*'d ongi nendes paikades kohatud meestega loonud kauaaegseid romantilisi suhteid. Kuigi püsisuhe on sageli *waria*'de ideaal, tunnistavad nad, et kestvate armusuhete on raske leida, kuna seda seostatakse abielu ja laste

saamisega: „Armastus saabub *waria* jaoks vaid hetkeks ega jää kunagi püsima,“ nendib Irene (s 1983, VM 2012, Sorong). Unistused armastavast ja hoolivast suhtest *seperti istri suami* („nagu abielunaine ja -mees“) peegeldavad aga viisi, kuidas *waria*’de subjektipositsioon suhestub soo binaarse mudeliga. *Waria*’d otsivad armastust ja intiimsust paradoksaalses olukorras: kui homoseksuaalsed mehed tunnevad külgetõmmet teiste homoseksuaalsete meeste vastu, on *waria*’de iha objektiks *laki-laki normal* ehk mehed, kes üldjuhul ihaldavad naisi.

Mõned mehed loovad *waria*’dega püsisuhteid vaid raha pärast. Sellistes suhetes võtavad *waria*’d leivateenija rolli, olles sageli ärakasutatud. Vanemad *waria*’d lepivad mõnikord traditsiooniliste peresuhte lähedal, kuid siiski neist väljaspool asuva rolliga. Yogyakartast pärit Vania (s 1958, VM 2011, Yogyakarta) peab rõõmsalt oma viisteist aastat kestnud suhet seksitöö paigas kohatud mehega elu parimateks aastateks. Kui mees hiljem naisega abiellus, jääd Vaniaga lähedasteks ning teda koheldi perekonnas kui laste tädi. Mõned *waria*’d koguni julgustavad oma kauaaegseid partnereid abielluma naistega, kui mees on jõudnud teatud vanusesse. Nagu ütleb Paapua piirilinnas Jayapuras elav Novita (s 1975, VM 2012, Jayapura) oma endisele partnerile viidates: „Ma lasin ta vabaks, et ta saaks abielluda naisega (*kasih kawin*). Olen juba kaks abikaasat vabaks lasknud.“ Selline elukorraldus viitab *waria*’de erilisele suhtele heteroseksuaalse hegemooniaga, mis omakorda rõhutab ööelu tähtsust üürikeste intiimsete kohtumiste kaudu loodud armastuse, seksuaalsuse ja enesekinnituse ruumina. Isegi kui need naudingukogemused kestavad vaid viivu, on mänguliselt performatiivsed ning üldjuhul seotud rahaliste tehingutega, pakuvad need *waria*’dele enesekinnituslikku kogemust. Taolised kogemused on aga olulised ellujäämis- ja kohanemisstrateegiaid, et tulla toime sotsiaalse häbimärgistamise ja tõrjutusega.

Kokkuvõte

Varasemad käsitlused *waria*’de seksitööst on põhjendanud seda peamiselt sotsiaalsest tõrjutusest tulenenud piiratud töövõimalustega (nt Ariyanto, Radjab ja Sundari 2007). Ent nagu olen näidanud, on *waria*’de seksitööd ümbritsevates ööelutavades mängus palju rohkemat kui majanduslik vajadus. Teatud tänavaoöelu paikades kogunemine võimaldab intiimseid kohtumisi meestega, pakkudes *waria*’dele nii seksuaalset naudingut kui ka võimalust tunda end atraktiivse ja ihaldusväärse oma eelistatud soolises väljenduses – tunda end kui naine, olles sellisena aktsepteeritud ja hinnatud. Tänavaseksitöö on sageli *waria*’d need, kes otsustavad, kellega seksida ja kui palju

raha küsida, ning juhul, kui mees on ihaldusväärne, kuid vaene, ei pruugita üldse raha küsida. Niisiis põhinevad nendes paikades aset leidvad seksuaalsuhted tihti vastastikusel külgetõmbel, ühendades raha ja naudingut, aga ka armastuse motiivide. Suhtlus teiste *waria*'dega, võimalus performatiivselt mängida sugu struktureerivate ideaalidega ning seksuaalsed kokkupuuted meestega toetavad *waria*'de enesekinnituslikku kogemust transsooliste naistena.

Sellegipoolest ei saa kuidagi mööda vaadata asjaolust, et *waria*'de seksitöö kätkeb endas mitmesuguseid riske. Oluline on pöörata tähelepanu tänavatel toimuva seksitööga kaasnevatele füüsilistele ja psühholoogilistele ohtudele, aga ka sotsiaalse tõrjutuse struktuuridele, mis on *waria*'d selle töö juurde viinud. Seksitöö on jätkuvalt paljude *waria*'de peamine elatusallikas. Seejuures saab tänavaööluga kaasnevate naudinguliste kontaktide kaudu saavutatav majanduslik sissetulek ja enesekinnituslik kogemus osaks peamiselt vaid noortele *waria*'dele. Millest elatuvad need *waria*'d, kelle väärtus seksuaalsel turuplatsil on ea tõttu märkimisväärselt kahanenud ning kes pole perekonna toetuseta seksitööst elatudes omandanud kõrg- või kutseharidust ega saanud muud erialast väljaõpet? Ma ei väida öelduga seega, et *waria*'d tegelevad seksitööga vaid lõbu ja naudingut eesmärgil, ega soovi maalida nende tänavaööelust romantiseerivat pilti. Ent pean oluliseks tõsta esile *waria*'de ööelus peituvaid agentsust toetavaid aspekte, mis on moraalse järelevalve ja sotsiaalse tõrjutuse, aga ka inimliku intiimsuse vajaduse taustal äärmiselt olulised „elamisväärsema elu“ (Butler 2004) loomiseks.

TERJE TOOMISTU (PhD) on antropoloog ja dokumentalist, Tartu ülikooli etnoloogia osakonna teadur, kelle suuremad uurimisprojektid on seotud Indoneesia soo ja seksuaalsusega, nõukogudeaegse hipiliikumisega ning noorte eestlaste diasporaaga, viimase teema uurimist toetas Postimehe Noor-Eesti grant. Ta on täiendanud end Fulbrighti stipendiaadina California ülikoolis Berkeleys ja külalisuurijana Amsterdami ülikoolis. Tema filmograafiasse kuuluvad „Põlvkond piiri taga“ (2022), „Amazonase veenid“ (2021), „Nõukogude hipid“ (2017), „Wariazone“ (2011).

Allikad

VM = Välitöömaterjalid (intervjuud)
Yogyakarta, Surabayas, Sorongis
ja Jayapuras Indoneesias 2011–2012
(autori valduses).

Kirjandus

- Ariyanto, Rido Triawan; Suryadi A. Radjab, Eva K. Sundari. 2007. *Hak Kerja Waria Tanggung Jawab Negara*. Jakarta: Arus Pelangi in association with Friedrich Ebert Stiftung.
- Beloso, Brooke Meredith. 2012. Sex, Work, and the Feminist Erasure of Class. – *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 38 (1): 47–70.
- Blackwood, Evelyn. 2005. Gender Transgression in Colonial and Postcolonial Indonesia. – *The Journal of Asian Studies* 64 (4): 849–879.
- Blackwood, Evelyn. 2010. *Falling into the Lesbian World*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Boellstorff, Tom. 2004. Playing Back the Nation: Waria Indonesian Transvestites. – *Cultural Anthropology* 19 (2): 159–195.
- Boellstorff, Tom. 2007. *A Coincidence of Desires*. Durham: Duke University Press.
- Butler, Judith. 1993. *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*. New York: Routledge.
- Butler, Judith. 2004. *Undoing Gender*. New York: Routledge.
- Constable, Nicole. 2009. The Commodification of Intimacy: Marriage, Sex, and Reproductive Labor. – *Annual Review of Anthropology* 38 (1): 49–64.
- Davies, Sharyn Graham. 2010. *Gender Diversity in Indonesia: Sexuality, Islam and Queer Selves*. London: Routledge.
- Davies, Sharyn Graham. 2016. Indonesia's Anti-LGBT Panic. – *East Asia Forum* 8 (2): 8–11.
- Desjarlais, Robert; C. Jason Throop. 2011. Phenomenological Approaches in Anthropology. – *Annual Review of Anthropology* 40 (1): 87–102.
- Drucker, Peter. 1996. "In the tropics there is no sin": Sexuality and gay-lesbian movements in the Third World. – *New Left Review* 218: 75–101.
- Hegarty, Benjamin. 2017a. Becoming Incomplete: The Transgender Body and National Modernity in New Order Indonesia (1967–1998). Doktoritöö. School of Archaeology and Anthropology, Australian National University.
- Hegarty, Benjamin. 2017b. The Value of Transgender Waria Affective Labor for Transnational Media Markets in Indonesia. – *TSQ: Transgender Studies Quarterly* 4 (1): 78–95.
- Indonesia IBBS. 2015. Integrated Biological and Behavioral Survey (Survei Terpadu Biologis Dan Perilaku). Avaldamata uurimisandmed.
- Jayasree, A. K. 2004. Searching for Justice for Body and Self in a Coercive Environment: Sex Work in Kerala, India. – *Reproductive Health Matters* 12 (23): 58–67.
- Johnson, Mark. 1997. *Beauty and Power: Transgendering and Cultural Transformation in the Southern Philippines*. Oxford: Berg.
- Kulick, Don. 1998. *Travesti*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Madhok, Sumi; Anne Phillips, Kalpana Wilson, Clare Hemmings (toim). 2013. *Gender, Agency, and Coercion*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Manderson, Lenore. 1997. Colonial Desires: Sexuality, Race, and Gender in British Malaya. – *Journal of the History of Sexuality* 7 (3): 372–388.
- Moore, Henrietta L. 1994. *A Passion for Difference: Essays in Anthropology and Gender*. Bloomington: Indiana University Press.
- Ochoa, Marcia. 2014. *Queen for a Day*. Durham: Duke University Press.
- Oetomo, Dede. 2000. Masculinity in Indonesia. – *Framing the Sexual Subject: The Politics of Gender, Sexuality, and Power*. Toim R. Parker, R. Barbosa, P. Aggleton. Berkeley: University of California Press, 46–59.

- Padilla, Mark B.; Jennifer S. Hirsch, Miguel Muñoz-Laboy, Robert Sember, Richard G. Parker (toim). 2008. *Love and Globalization: Transformations of Intimacy in the Contemporary World*. Nashville, TN: Vanderbilt University Press.
- Peletz, Michael G. 2006. Transgenderism and Gender Pluralism in Southeast Asia since Early Modern times. – *Current Anthropology* 47 (2): 309–340.
- Robinson, Kathryn. 2015. Masculinity, Sexuality and Islam: The Gender Politics of Regime Change in Indonesia. – *Sex and Sexualities in Contemporary Indonesia*. Toim Linda Rae Bennett, Sharyn Graham Davies. New York: Routledge, 51–68.
- Rubin, Gayle. 2002. Studying Sexual Subcultures: Excavating the Ethnography of Gay Communities in Urban North America. – *Out in Theory: The Emergence of Lesbian and Gay Anthropology*. Toim Ellen Lewin, William L. Leap. Urbana, Chicago: University of Illinois Press, 17–68.
- Safika, Iko; Judith A. Levy, Timothy P. Johnson. 2013. Sex Work Venue and Condom Use among Female Sex Workers in Senggigi, Indonesia. – *Culture, Health & Sexuality* 15 (5): 598–613.
- Salamon, Gayle. 2010. *Assuming a Body: Transgender and Rhetorics of Materiality*. New York: Columbia University Press.
- Schutz, Alfred ja Thomas Luckmann. 1973. *Structures of the Life-World*. Kd 1. Evanston: Northwestern University Press.
- Toomistu, Terje. 2019a. Between Abjection and World-Making: Spatial Dynamics in the Lives of Indonesian Waria. – *Journal of Ethnology and Folkloristics* 13 (2): 90–107.
- Toomistu, Terje. 2019b. Embodied Notions of Belonging: Practices of Beauty among Waria in West Papua, Indonesia. – *Asian Studies Review* 43 (4): 581–599.
- Toomistu, Terje. 2020. Perversne poliitika. Sugu ja seksuaalsus poliitiliste tööriistadena. – *Feministeerium*. <https://feministeerium.ee/perversne-poliitika-sugu-ja-seksuaalsus-poliitiliste-tooriistadena/> (viimati külastatud 6. mail 2023).
- Valentine, David. 2007. *Imagining Transgender*. Durham: Duke University Press.
- Wariazone*. Dokfilm. 2011. Režissöörid Kiwa ja Terje Toomistu.
- Wolffers, Ivan. 1999. Pacar and Tamu: Indonesian Women Sex Workers' Relationships with Men. – *Culture, Health & Sexuality* 1 (1): 39–53.

Summary:

The Transgender Body in Indonesian Nightlife: Sex Work, Pleasure and Self-Affirmation Among the *Waria*

Terje Toomistu

Indonesian transgender women, known in the country and internationally as *waria*, are widely associated with sex work taking place at night in certain urban areas. The large number of *waria* sex workers is usually attributed to economic reasons. Yet the nocturnal public gatherings of *waria* in Indonesian cities are not always conducted for professional reasons and not always related to sex. *Waria* refer to these practices not as *pekerja seks komersial* (commercial sex work) but instead *keluar malam* (going out in the evening), *mejeng* (being seen, spending time) or *kumpul* (getting together), which emphasize the social quality of nightlife. In the article, I propose a view of *waria* sex work that expands its structural interpretation and sees it as a direct consequence of non-recognition of gender identity and limited employment possibilities. I draw on an affective and intersubjective approach that allows the forms of agency seen in *waria* nightlife based on the self-affirming experience achieved through hedonistic physical activities. These corporeal practices encompass relationships with intimate (sexual

partners), proximate (other *waria* and men) and more distant (structuring ideals) others.

Street nightlife makes it possible to have intimate encounters with men, which for *waria* can be a source of sexual fulfilment and the possibility of feeling attractive and sought-after in their preferred general expression – to feel like a woman, being accepted and valued as such. Often *waria* are the ones in these nocturnal gathering venues who decide whom to have sex with and how much to charge for it. Thus, the sexual relationships in these places often take place through mutual attraction. Interaction with other *waria* taking place in a nightlife context, the possibility of playing performatively with ideals that structure gender and sexual contact with men all support the subjective gender identity of *waria*, thereby satisfying their needs for sociocultural support, belongingness, pleasure and love, thus constituting a key self-affirming experience for the *waria*.

In recent years, sex work in Indonesia has come under attacks, seen by some as immoral. Increasingly,

the municipal police patrol the places where waria meet at night. Highlighting aspects that support the agency of the waria's nocturnal lifestyles, my article considers the moralizing and pressure-exerting phenomena to be institutional violence. Based on anthropological field work conducted in 2010–2015 on Java and in Western Papua, I analyse the political and economic seeds of waria sex work, as well as the social and sensory aspects of their nightlife. I demonstrate how socioeconomic processes structure the most intimate aspects of *waria* life and how as a reaction to such oppressive structures, waria seek out pleasure, belongingness

and self-affirmation through relationships forged with others in a nightlife context. On the backdrop of moral oversight and social exclusion as well as the need for human intimacy, aspects that support the agency of waria nightlife described in the article are extremely important for leading “a life more worth living” (Butler 2004).

Трансгендерное тело в ночной жизни Индонезии: секс-услуги, наслаждение и поиск самоутверждения *waria*

Терье Тоомисту

Среди индонезийских трансгендерных женщин, известных в Индонезии и за ее пределами как *waria*, широко распространена деятельность в сфере секс-услуг в определенных районах ночных городов. Значительное количество *waria*, занятых в этой сфере, зачастую объясняется экономическими причинами. Однако *waria* собираются по ночам в общественных местах не всегда ради работы и нередко не для секса. В индонезийских городах *waria* такую практику называют не *pekerja sex komersial* (коммерческая секс-работа), а *keluar malam* (выйти вечером), *mejeng* (показать себя, провести время) или *kumpul* (встретиться), что подчеркивает социальный аспект их ночной активности.

В статье секс-работа *waria* интерпретируется как прямое следствие непризнания гендерной идентичности и ограниченных возможностей трудоустройства. Применяются аффективный и интерсубъективный подходы, позволяющие раскрыть формы агентности *waria*, скрытые в их ночной жизни. Эти формы

агентности проявляются через телесные практики, доставляющие наслаждение и являющиеся способом самоутверждения. Такие практики включают взаимодействие с близкими (сексуальные партнеры), находящимися рядом (другие *waria* и мужчины), а также с «дальними другими» (структурирующими идеалами).

Ночная уличная жизнь позволяет *waria* вступать в интимные отношения с мужчинами, испытывать сексуальное удовольствие и ощущать себя привлекательными и желанными в предпочитаемой ими гендерной роли. Это позволяет им почувствовать себя женщинами, которых принимают и ценят. Часто именно *waria* решают, с кем вступать в сексуальные отношения и какую сумму за это брать. Таким образом, сексуальные контакты в этих местах часто основываются на взаимном влечении. Общение с другими *waria* в контексте ночной жизни, возможность перформативно играть с гендерными идеалами и сексуальные контакты поддерживают субъективное восприятие своей

гендерной идентичности, а также удовлетворяют потребности в социокультурной поддержке, чувстве принадлежности, удовольствии и любви. Это предоставляет *waria* значимый опыт самоутверждения.

В последние годы секс-бизнес в Индонезии подвергается усиленному давлению, ставя под сомнение моральность этой деятельности. Места ночных сборов *waria* все чаще контролируются муниципальной полицией. Выделяя аспекты, поддерживающие агентность уличной ночной жизни *waria*, статья обращает внимание на морализаторские и репрессивные тенденции, рассматривая их как проявления системного насилия.

На основе антропологических исследований, проведенных на Яве и в Западной Папуа в период с 2010 по 2015 год, в статье проводится анализ политических и экономических

причин сексуальной деятельности *waria*, а также социальных и сенсорных аспектов их ночной уличной жизни. В статье показано, как социально-экономические процессы формируют самые интимные аспекты жизни *waria*, и как они, сталкиваясь с этим давлением, ищут удовольствия, чувства принадлежности и самоутверждения через аффективные отношения в контексте ночной уличной жизни. В условиях морального надзора, социальной изоляции и потребности в человеческой близости эти аспекты играют ключевую роль в создании «более достойной жизни» (Butler 2004).